

Κατερίνα Κανακάρη, Περιβαλλοντολόγος

Καταγραφή - Ταξινόμηση - Ανάδειξη

Παλαιών Αγροτικών Κτισμάτων Ν. Σίφνου

Παρουσιάζοντας συνοπτικά την παραπάνω δράση, διευκρινίζουμε αρχικά ότι η εργασία καταγραφής προσανατολίστηκε στα παλαιά αγροτικά κτίσματα του νησιού, που βρίσκονται πάνω στις **8 επιλεγμένες** από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κυκλάδων **διαδρομές πολιτιστικού ενδιαφέροντος ν. Σίφνου**.

Στην καταγραφή αυτή, λήφθηκαν υπόψη στοιχεία που αναφέρονται:

- Στα ήθη - έθιμα (φωτογραφίες από πανηγύρια, βίντεο, κεραμική, τοπικές γιορτές πολιτισμού) - σύνδεση πολιτιστικής παράδοσης με τα αγροτικά κτίσματα
- Στην υποβάθμιση της χρήσης ή της κατάστασης των κτισμάτων (αρνητική εικόνα: εγκατάλειψη, απορρίμματα)
- Στις καλές πρακτικές για κτίσματα-δραστηριότητες γενικώτερα στις Κυκλάδες π.χ. ανεμόμυλος στη Χώρα Αμοργού που χρηματοδοτήθηκε για επισκευή και ανάδειξη - σιδηρουργείο στην Αρκεσίνη Αμοργού που χρηματοδοτήθηκε για ανάδειξη - ελαιοτριβείο που μετατράπηκε σε εστιατόριο διατηρώντας το μηχανισμό του στην Απολλωνία της Σίφνου - ανοιχτό μουσείο νερού στην Αμοργό - Keartisanal στον Οτζιά της Κέας με πρότυπες παραδοσιακές μεθόδους και πρακτικές

Τα κτίσματα που καταγράφηκαν, περιλαμβάνουν οτιδήποτε είναι κτισμένο με πέτρα, ήτοι θεμωνιές, στάβλοι, αλώνια, ανεμόμυλοι, νερόμυλοι, πατητήρια, λιοτρίβια, ασβεστοκάμινα, πηγάδια, στέρνες, δεξαμενές... Στην καταγραφή δε θα μπορούσαν να μη συμπεριληφθούν οι εκκλησίες και τα ξωκκλήσια, που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού της Σίφνου.

Η καταγραφή διήρκεσε 5 μήνες και έλαβε χώρα με τη χρήση gps για τον ακριβή εντοπισμό της κάθε θέσης του μνημείου, και φωτογραφική μηχανή για την απεικόνισή του εξωτερικά, εσωτερικά, καθώς και για τη θέση του σε σχέση με το γύρω τοπίο.

Οι διαδρομές πολιτιστικού ενδιαφέροντος αποτέλεσαν την πυξίδα για τον εντοπισμό των αγροτικών κτισμάτων και με βάση αυτές θα γίνει η παρουσίαση των αντιπροσωπευτικότερων κτισμάτων που συναντήθηκαν στις εν λόγω διαδρομές και σε απόσταση που αυτά είναι ορατά με γυμνό μάτι.

Ενδεικτικά:

Στη διαδρομή 1... Χαρακτηριστικό υδρευτικό σύστημα στη Μονή της Βρύσης - Στα Συμπόπουλα, θεμωνιές που έχουν επισκευασθεί παραδοσιακά και λειτουργούν ως κατοικίες. Ανάμεσα στην Πουλάτη και το Κάστρο, εκκλησία με ιδιαίτερη στέρνα και δεξαμενή.

Στη διαδρομή 2... Μεταλλεία με φούρνο στο Φάρο - Πηγή - θεμωνιά και τυροκομείο ανάμεσα στο Καλαμάκι και το Πλακωτό - στάβλος με επιγραφή σε άσπρη πλάκα 1927 - θεμωνιά με γούρνα, στέρνα, πανωστριά, καλαμωτή, σοβατισμένη: αντιπροσωπευτικό δείγμα

Στη διαδρομή 3... Νερόμυλος στον Πλατύ Γιαλό, από το πέρασμα του δρόμου προς τη Χρυσοπηγή, θεμωνιά με περιστεριώνα, στάβλο, στέρνα και αλώνι

Στη διαδρομή 4... Σύνολο κτισμάτων Μουσίας με φούρνο, αλώνι, στάβλους, στέρνα - καμίνι στη Φυκιάδα

Στη διαδρομή 5... Παναγιά της Σκάφης - οικισμός στο Καλαμίτσι

Στη διαδρομή 6... Εκκλησία Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης - Παναγιά Τόσο Νερό - Μεταλλεία και αρχαίοι πύργοι, πάνω από τις Καμάρες

Στη διαδρομή 7... Ανεβαίνοντας από το Άνω Πετάλι, χαρακτηριστικό σύστημα πηγαδιών και πηγή - θεμωνιές με αλώνια στον Άγιο Λάζαρο

Στη διαδρομή 8... Παναγιά τα Μάγγανα με στέρνα, φούρνο, μαρμάρινες κολώνες, μετά τον Άγιο Μηνά και πριν τον Άγιο Σώστη, αλώνι με κτιστό καταφύγιο, βόρεια του Αγίου Σώστη, δίπλα στα λαγούμια, θολωτή στέρνα

Αξιόλογα κτίσματα εντοπίστηκαν και εκτός των 8 διαδρομών πολιτιστικού ενδιαφέροντος, στα οποία μπορεί να γίνει μνεία εκτός της παρούσης εργασίας.

Συνολικά τα αγροτικά κτίσματα που καταγράφηκαν είναι 1270, εκ των οποίων 234 θεμωνιές, 311 στάβλοι, 223 αλώνια, 8 ανεμόμυλοι, 2 νερόμυλοι, 8 γιοφύρια, 12 περιστεριώνες, 40 πατητήρια, 19 λιοτρίβια, 44 ασβεστοκάμινα, 42 πηγάδια, 120 στέρνες και 33 δεξαμενές. Οι ξερολιθιές, παρ' όλο που αποτελούν το κύριο χαρακτηριστικό του αγροτικού τοπίου δεν ήταν εφικτό να καταγραφούν, παρά μόνο φωτογραφικά. Τα σημεία που καταγράφηκαν έχουν διαμορφωθεί σε μία βάση δεδομένων όπου αναγράφεται η κύρια λειτουργία τους, η περιγραφή τους και αν αυτά βρίσκονται σε χρήση. Από τα κτίσματα αυτά, τα περισσότερα είναι εγκαταλελειμμένα, ενώ πολλά από

αυτά είναι για περιοδική χρήση. Τα περισσότερα διασωθέντα κτίσματα είναι στάβλοι ή θεμωνιές που έχουν μετατραπεί σε στάβλους. Οι ανεμόμυλοι, οι νερόμυλοι και τα ασβεστοκάμينا δε λειτουργούν πια, τα λιοτριβία έχουν αντικατασταθεί από το σύγχρονο λιοτριβί που εξυπηρετεί τις ανάγκες των κατοίκων, ελάχιστα αλώνια λειτουργούν, όπως και πατητήρια, ενώ σε χρήση είναι πολλές στέρνες, πηγάδια και δεξαμενές.

Σκοπός της εργασίας ήταν ο εντοπισμός και η καταγραφή των αγροτικών κτισμάτων ως στοιχεία πολιτισμού. Η καταγραφή δεν εξασφαλίζει τη διάσωση αυτών, ωστόσο θα αποτελούσε μια πολύ καλή πρωτοβουλία. Η διάσωσή τους μπορεί να γίνει είτε με δημόσια(δημοτική ή εθνική) είτε με ιδιωτική πρωτοβουλία.

Κινήσεις που θα μπορούσαν να αποτελέσουν παραδείγματα αποκατάστασης είναι το ανοιχτό μουσείο νερού στην Αμοργό. Το έργο αυτό ήταν μια συνεργασία της Ελληνικής Εταιρείας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, του Δήμου και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης. Στηρίχθηκε στην καταγραφή που προηγήθηκε στην Αμοργό και έγιναν μικρές ή μεγαλύτερες παρεμβάσεις σε πηγές και στέρνες σε όλο το νησί, με σκοπό είτε τη μουσειακή ανάδειξή τους, είτε τη χρηστική τους ανάδειξη.

Πρωτοβουλίες ανάδειξης είτε για μουσειακή χρήση, όπως ανεμόμυλος στην Αμοργό ή το σιδηρουργείο...είτε για αλλαγή χρήσης, σεβόμενοι πάντα την αρχική χρήση του κτίσματος, όπως το ελαιοτριβείο που μετατράπηκε σε εστιατόριο, εδώ στη Σίφνο.

Η Σίφνος είναι ένα νησί που διατηρεί ακόμα τα ήθη και τα έθιμά της, τα πανηγύρια της, την παραδοσιακή αγγειοπλαστική και μπορεί και να διατηρήσει όπως το έχει κάνει και στο παρελθόν όχι μόνο την παραδοσιακή της αρχιτεκτονική, αλλά και τα παραδοσιακά κτίσματα που συνθέτουν το αγροτικό τοπίο. Κάθε τόπος με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του οφείλει να τα αναγνωρίσει και να τα προστατεύσει με όσα μέσα διαθέτει προκειμένου να διατηρήσει την πολιτιστική του κληρονομιά που είναι τόσο σημαντική για την πορεία του ιδιαίτερα στις μέρες μας. Σημαντικός παράγοντας σε κάθε προσπάθεια είναι ο ντόπιος πληθυσμός που με την εμπειρία του, την ιστορία του και την αγάπη του για τον τόπο του μπορεί να εντοπίσει και να αναδείξει κάθε είδους πολιτισμό.

«Σβήνοντας κανείς ένα κομμάτι από το παρελθόν, σβήνει κι ένα κομμάτι από το μέλλον»

Γ. Σεφέρης